

УГОЛОВНОЕ ПРАВО И УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС

УДК 343.8

МРНТИ 10.83.11

DOI: 10.54649/2077-9860-2025-1-100-105

Н.Д. Тлешалиев¹

¹ Ph.D, қауымдастырылған профессор,

Каспий қоғамдық университеті

Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

E-mail: nurlan.tleshaliev@mail.ru

КАМЕРАЛЫҚ ЖАҒДАЙЛАРДА ҰСТАУМЕН БАС БОСТАНДЫҒЫНАН АЙЫРУ ТҮРІНДЕГІ ЖАЗАНЫ ӨТЕУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Мақала «АР23485634 Мемлекеттік-жекешелік әріптестік механизмі арқылы қазақстандық пенитенциарлық жүйенің қазіргі заманғы трансформациясы» 2024-2026 жылдарға арналған ғылыми, ғылыми-техникалық бағдарламалар бойынша гранттық қаржыландыруға арналған конкурсы шеңберінде ұсынылып отыр.

Мақалада Қазақстан Республикасының қылмыстық-атқару заңнамасына сәйкес, сотталғандарды камералық жағдайларда ұстаумен бас бостандығынан айыру түріндегі жазаны өтеу ерекшеліктері қарастырлыған.

Түйінді сөздер: жазаны орындайтын органдар, жазаны өтеу режимі, қылмыстық-атқару (пенитенциарлық) жүйесі, пробация, сотталған адамды түзеу, тергеу изоляторларының оқшауланған учаскелері.

Н.Д.Тлешалиев¹

¹ PhD, ассоциированный профессор,
Каспийский общественный университет,
Республика Казахстан, г. Алматы
E-mail: nurlan.tleshaliev@mail.ru

ОСОБЕННОСТИ ОТБЫВАНИЯ НАКАЗАНИЯ В ВИДЕ ЛИШЕНИЯ СВОБОДЫ С КАМЕРНЫМИ УСЛОВИЯМИ СОДЕРЖАНИЯ

Аннотация

Статья представлена в рамках конкурса на грантового финансирования по научным и (или) научно-техническим проектам на 2024-2026 годы (МНВО РК) «ИРН: АР23485634 Современная трансформация казахстанской пенитенциарной системы через механизм государственно-частного партнерства».

В статье рассмотрены особенности отбывания наказания в виде лишения свободы с содержанием осужденных в камерных условиях в соответствии с уголовно-исполнительным законодательством Республики Казахстан.

Ключевые слова: органы, исполняющие наказания, режим отбывания наказания, уголовно-исполнительная (пенитенциарная) система, пробация, исправление осужденного, изолированные участки следственных изоляторов.

N.D. Tleshaliev¹

¹Ph.D, Associate Professor,
Caspian Public University,
Republic of Kazakhstan, Almaty
E-mail: nurlan.tleshaliev@mail.ru

FEATURES OF SERVING A SENTENCE IN THE FORM OF IMPRISONMENT WITH CELL CONDITIONS OF DETENTION

Annotation

The article is presented within the framework of the competition for grant funding for scientific and (or) scientific and technical projects for 2024-2026 (MNVO RK) "IRN: AP23485634 Modern transformation of the Kazakhstan penitentiary system through the mechanism of public-private partnership".

The article examines the features of serving a sentence in the form of imprisonment with the detention of convicts in cell conditions in accordance with the criminal-executive legislation of the Republic of Kazakhstan.

Key words: bodies executing punishment, punishment regime, penal system, probation, correction of convicted persons, isolated areas of pre-trial detention facilities.

Басбостандығынанайыруғасотталғандарды оқшаулау тек жазалау функциясын ғана емес, сонымен бірге қоғамды олардың тарапынан қол сұғушылықтан қорғауға қабілетті. Сонымен қатар, түзеу мекемесінің (ТМ) ішіндегі қауіпті қылмыскерлерді басқа сотталғандардан оқшаулау олардың қарым-қатынасын және соңғысын теріс мінез-құлыққа мәжбүрлеуін тежейді. Басқаша айтқанда, сотталғандардың сыртқы және ішкі оқшаулануы ерекшеленеді және мақалада олардың түрлері мен қолдану негіздері ашылады.

Н.А. Стручков, Ю.М. Ткачевский пікірлерінше, өткен ғасырдың 70-80 жылдарындағы КСРО-ның түзеу-еңбек колонияларындағы (бұдан әрі-ТЕК) жедел жағдай күрделі және шиеленісті болды. Ол әсіресе РСФСР-де өткір қалыптасты, онда сотталғандар санының өсуіне, құқық тәртібін қамтамасыз етуге, жеке тәрбие, профилактикалық жұмыстарға тікелей қатысатын қызметкерлер мен әскери қызметшілердің айтарлықтай қысқаруына байланысты бірқатар қолайсыз факторлардың нәтижесінде бас бостандығынан айыруға сотталғандарды жазасын өтеу шарттары түзеу-еңбек заңнамасының талаптарына сәйкес келмеді [1, 79 б.].

Түзеу-еңбек колониялары едәуір толып кетті. Жазасын өтеген адамдардың жартысынан көбі зорлық-зомбылық жасағаны үшін сотталды. Бас бостандығынан айыру орындарында маскүнемдік, құмар ойындар, ұсақ бұзақылық, тәртіпті жаппай бұзу өркендеді.

Р.С. Маковик ойларынша, бас бостандығынан айыру орындарындағы же-

дел жағдай бірқатар жағымсыз тенденциялармен сипатталды. Өздерін "заңдағы ұрылар" деп атайтын қылмыстық көшбасшылардың бас бостандығынан айыру орындарындағы адамдарға материалдық және өзге де көмек көрсету үшін ТЕК -да өңірлік ұрылар ұйымдары мен ұрылар кассаларын ("общактар") құру әрекеттері тіркелді. Сотталғандармен заңсыз байланыс арналары жолға қойылды. Қылмыстық-қылмыстық ортаға кәмелетке толмағандар мен жастар тартылды, олардың арасында ұрлық идеяларын насихаттау белсенді жүргізілді. Шенеуніктерге пара беру, әсіресе әскери бөлімшелердің кіші командалық құрамы арасында кең таралды [2, 186 б.].

Қылмыстық элемент арасында таратылатын қылмыстық көшбасшылардың өтініштері, шақыру хаттары, түсіндіру хаттары жүйелі түрде ұсталды. Бұл хаттар колониялар әкімшілігіне қарсы тұру идеясын, сотталғандардың ТЕК-дағы қолданыстағы тәртіпке қарсы жаппай сөйлеуін насихаттады.

Р.А. Ромашов ойынша, кейбір колонияларда билік қоғамшыларды ұрып-соғып, әкімшілікті үнемі бопсалап, жаппай тәртіпсіздіктерді қоздырған қылмыскерлерге ауыса бастады. Бас бостандығынан айыру орындарындағы жағдай қыза түсті, ТЕК әкімшілігі алаңдаушылық пен шатасуда болды.

Бұл жағдайда кейбір аумақтық органдардың бастықтары сотталғандардың негізгі бөлігіне теріс әсер етуден айыру үшін "Заңдағы ұрыларды" оқшаулаудың жолын іздей бастады. "Ұрылар" жалпы, күшейтілген және қатаң режимдегі колониялардағы камералық типтегі

үй-жайларға, сондай-ақ арнайы режимдегі колониялардағы жалғыз камераларға заңмен белгіленген мерзімге ауыстырыла бастады. Мұндай үй-жайларды құру үшін сенімді инженерлік және техникалық қадағалау құралдарымен жабдықталған қосымша камералар бөлінді.

Камералық типтегі алғашқы үй-жайлар Хабаровск өлкесінде, Донецк, Харьков, Челябинск, Саратов, Свердловск және басқа облыстарда пайда болды, олар кейінірек камералық типтегі бірыңғай Үй-жайлар деп аталды. «Белый лебедь» атауын алған Пермь облысының орман түзеу-еңбек мекемелерін Усолье басқаруында құру мәселесі шешілді [3, 211 б.].

240 сотталушыға есептегенде Соликамск қаласының қатаң режимдегі ИТК-6 транзиттік-жөнелту пунктiнiң аумағында камералық үлгiдегi бiрiншi бiрыңғай үй-жай салу туралы шешiм 1980 жылдың соңында қабылданды, оған ерекше, қатаң және күшейтiлген режимдегi сотталғандар орналастырылды, олар ұстау режимiн жүйелi түрде бұзғаны үшiн тәрiптiк ықпал ету шарасы ретiнде анықталды [3, 212 б.].

В.М. Анисимков пiкiрiнше, камералардың жабдықтары қолданыстағы заңнаманың талаптарына толық сәйкес келдi. Барлық Үй-жайлар әр қабатта 3 режимдiк учаскеге бөлiндi, олардың әрқайсысына кiру "Примула" жүйесiмен бұғатталды. Ортақ камералардан басқа әр учаскеде тәрiптiк изоляторының бөлiмшелерi және есiктерi де құлыпталған жалғыз камералар болды. Электромеханикалық құлыптарды басқаруды пульттен кезекшi ауысым қызметкерлерi және колония бастығының кезекшi көмекшiсiнiң (бұдан әрi - ДПНК) командасы бойынша ғана жүзеге асырды. Камералардың есiктерiне механикалық шектеулер орнатылды, бұл бiр уақытта бiрнеше адамның шығуына мүмкiндiк бермедi. ДПНК -ның әрбiр камерасы жеке жуынатын бөлмемен жабдықталған. Ғимаратта кезекшi бақылаушылардың, ДПНК, медициналық бөлiмнiң, жасақ бастығы мен жедел қызметкердiң бөлмелерi, кiтапхана, жеке заттарды сақтауға арналған үй-жай, душ бөлмесi және ыдыс жууға арналған үй-жай қарастырылған. ТЕК ғимаратына транзиттік-жөнелту пунктiнiң 1 корпусының 2 қабатында орналасқан серуендеу аулалары жапсарлас орналасқан. Серуендеу аулаларының үстiңгi жағы арматуралық болаттан жасалған дәнекерленген тормен алынды, қабырғалар

камералардағыдай "тон" астына сыланған [4, 145 б.].

Басбостандығынан айыруға сотталғандарды мекемеге қабылдауды әкiмшiлiк мекеменiң iшкi тәрiптеме қағидаларында белгiленген тәрiппен жүргiзедi.

Мекемеге келген сотталғандар он бес тәулiкке дейiнгi мерзiмге карантин бөлiмшесiне орналастырылады. Карантин бөлiмшесiнде болған кезеңде сотталған адамның жеке басы зерделенедi, оның психологиялық портретi жасалады, сондай-ақ онымен жұмыс жасау әдiстерi әзiрленедi және оны басқа сотталғандармен ұстау үйлесiмдiлiгi айқындалады.

Камералар жеке жатын орындарымен, киiмге, iшкiмге және ыдысқа арналған шкафтармен, санитариялық тораппен және қолжуғышпен жабдықталады.

Камералардағы сотталғандарға ұзақтығы:

1) қатаң ұстау жағдайларында – бiр жарым сағаттық;

2) дағдылы ұстау жағдайларында – төрт сағатқа дейiн сейiлдеу берiледi.

Сотталғандарды сейiлдеуге шығарған кезеңде камераларда тiнтулер мен техникалық қарап-тексерулер жүргiзiледi.

Сотталғандар сейiлдеуде болған уақытта камералар құлыпталады, оларда сотталғандардың болуына жол берiлмейдi [5].

Жеңiлдетiлген және жеңiлдiктi жағдайлардағы сотталғандардың сейiлдеулерi блок бойынша (қабат бойынша), жергiлiктi учаскелердiң бөлек сейiлдеу аулаларында жүргiзiледi.

Дағдылы және қатаң жағдайлардағы сотталғандардың сейiлдеулерi камералар бойынша сейiлдеу камераларында жүргiзiледi.

Жеңiлдетiлген және жеңiлдiктi ұстау жағдайларындағы сотталғандар сағат оннан жиырмаға дейiн камерадан тыс жерде бола алады.

Сотталғандардың тамақ iшуi камера бойынша, сондай-ақ асханада жүзеге асырылады. Өндiрiстiк аймаққа жұмысқа шығарылатын, сондай-ақ жеңiлдетiлген және жеңiлдiктi жағдайларда ұсталатын сотталғандар өндiрiстiк объектiлердiң және тұрғын аймақтың асханаларында тамақ iшедi.

ҚАК 146 бабының бесiншi және алтыншы бөлiктерiнде, сондай-ақ мекемелерде ұсталатын адамдардың мiнез-құлқына бақылау мен қадағалауды жүзеге асыру жөнiндегi қызметтi ұйымдастыру және жете тексеру

мен тінту жүргізу қағидаларында көзделген жағдайларды қоспағанда, камералардың есіктерін ашуға тыйым салынады [5].

Камера бойынша ұстау мекемелерінде ұсталатын сотталғандарды қадағалау мекемелердегі сотталғандарды қадағалауды жүзеге асыру жөніндегі қызметті ұйымдастыру және жете тексеру мен тінту жүргізу қағидаларына сәйкес жүзеге асырылады.

Камера - қабылдау-бөлу орнына, арнаулы қабылдау орнына, уақытша ұстау изоляторына, тергеу изоляторына орналастырылған адамдарды ұстауға арналған үй-жай;

Күзетте ұстау - адамдарды сот санкциясымен арнаулы мекемелерде Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген уақытша оқшаулау;

Тергеу изоляторы – мыналарды:

– өздеріне қатысты бұлтартпау шарасы ретінде күзетпен ұстау таңдалған, қылмыс жасады деп күдік келтірілгендер мен айыпталушыларды;

– қамауға алуға сотталғандарды;

– бас бостандығынан айыруға сотталғандарды;

– бас бостандығынан айыруға сотталғандарды, шаруашылық қызмет көрсету бойынша жұмыстарды орындау үшін қалдырылғандарды не жіберілгендерді;

– мекемелерден Қазақстан Республикасы Қылмыстық-атқару кодексінің 88-бабына сәйкес келген сотталғандарды ұстауға арналған арнаулы мекеме [6].

Е.А. Саламатов пікірінше, шетелдік пенитенциарлық тәжірибені талдауда көптеген Еуропа елдерінде түрмелер екі түрге бөлінеді: жабық және жартылай ашық ("өтпелі үйлер" деп аталатын, біздің қауіпсіздігі барынша төмен мекемеге ұқсас). Жабық түрмелер практикалық және үнемді болу үшін кешенді принцип бойынша ұйымдастырылған. Яғни, мекеме әртүрлі қатаңдық дәрежелері (режим түрлері) белгіленетін бірнеше блоктардан тұрады. Соттар үкімдерде тек бас бостандығынан айыру мерзімін көрсетеді, ал режимнің түрін түрме әкімшілігі тұтқындардың мінез-құлқын ескере отырып анықтайды.

Мұндай кешенді тәсіл сотталғанға дейін тұрғылықты жері бойынша қандай да бір қауіпсіздік дәрежесі мекемесінің болмауына байланысты еліміздің басқа өңірлерінде көптеген тұтқындар жазасын өтеп жатқан Қазақстан үшін де өте пайдалы болар еді. Сотталушының отбасымен әлеуметтік байла-

нысын сақтаумен қатар, бұл кезеңдеу, яғни сотталғандарды бүкіл ел бойынша тасымалдау (арнайы теміржол вагондары, айдауыл бөлімшелері, олардың әскери қалашықтары мен казармалары, қару-жарақ және т.б.) сияқты саланы жою арқылы айтарлықтай Мемлекеттік ресурстарды үнемдеуге мүмкіндік береді [7].

АҚШ-тың түрме жүйесіне үндеу қазақстандық ҚАЖ мекемелерінің жаңа атаулары дәлосы жерден алынғанын анықтады. Заң әдебиеттерінде және интернет көздерінде көп сатылы американдық түрме жүйесі туралы жеткілікті ақпарат бар, сондықтан біз оның құрылғысын жалпылап, қысқаша сипаттауға тырысамыз.

Өздеріңіз білетіндей, АҚШ-тың тігінен құқықтық жүйесі үш деңгейден тұрады: федералды, штаттық және муниципалдық (округ). Тиісінше, басқару органдары, заңдар, соттар, түрмелер және т.б. федералды, штаттық және муниципалдық деңгейлерге бөлінеді. мысалы, егер адам федералды юрисдикцияға жататын заңсыз әрекетті жасаған болса, онда іс федералды сотта қаралады және түрмеде отырған жағдайда жаза федералды түрмеде өтеледі. Сол сияқты және басқа екі деңгей бойынша.

Сонымен, АҚШ түрмелерінің көпшілігі федералды, штаттық және муниципалдық болып бөлінеді, олар қауіпсіздік дәрежесі бойынша бір-бірінен ерекшеленеді. Сонымен, федералды түрмелер АҚШ Әділет министрлігіне кіретін Федералды түрмелер бюросына бағынады. Федералды түрмелер басқа түрмелерден өздерінің қуатты архитектурасымен ерекшеленеді, өйткені олар федералды бюджет есебінен салынып, қаржыландырылады. Олардағы қауіпсіздік жүйесі ең заманауи техникалық құралдарды, қорғаныс шараларын ұйымдастыруды, неғұрлым білікті және жоғары ақы төленетін персоналды және т. б. қамтиды. Федералды түрмелерде әдетте: қауіпсіздіктің жоғары деңгейі (жоғары қауіпсіздік), қауіпсіздіктің ең жоғары деңгейі (максималды қауіпсіздік) немесе қауіпсіздіктің ең жоғары деңгейі (super-maximum security) [7].

Штаттық түрмелер тиісті штат Үкіметінің қарамағында. Олар мемлекеттік бюджет есебінен салынған және сақталған, сондықтан федералды түрмелермен салыстырғанда құны мен күтімі арзанырақ, архитектуралық тұрғыдан және жұмыс істеуді ұйымдастыру оңайырақ. Бұл мекемелер кейбір штаттарда

қауіпсіздіктің орташа деңгейдегі түрмелері (орташа қауіпсіздік), ал басқаларында қауіпсіздіктің қатаң деңгейі (жабық қауіпсіздік) ретінде жіктеледі [7].

Төменгі деңгейде муниципалды түрмелер бар, олар жергілікті сотты күтіп қамауға алынғандарды және бір жылға дейін оқшаулануға сотталғандарды ұстайды. Бұл түрмелер тиісті округтің немесе қаланың округтік кеңесінің қарауында және жергілікті бюджет есебінен ұсталады. Олар көбінесе Шериф кеңсесімен бірге бір ғимаратта орналасады және біздің таулар/жұмақ полиция бөлімдеріндегі уақытша ұстау изоляторларына ұқсас. Муниципалды түрмелерде қауіпсіздіктің минималды деңгейі (минималды қауіпсіздік) немесе қауіпсіздіктің төмен деңгейі (төмен қауіпсіздік) бар.

Бұдан шығатыны, АҚШ-та мемлекеттік құрылымның федералды нысаны түрмелер мәртебесінде де өз көрінісін тапты. Түрмелердің билік вертикалына бағынуы, оларды қаржыландыру көзі, қауіпсіздік дәрежесі, жұмыс істейтін қызметкерлердің құқықтық мәртебесі олардың юрисдикциясына байланысты: федералды, штаттық немесе муниципалдық.

Қазақстандық пенитенциарлық мекемелерге келетін болсақ, АҚШ түрмелерінен айырмашылығы, олардың барлығы ИМ - ге бағынады және бір көзден-республикалық бюджеттен қаржыландырылады. Архитектуралық тұрғыдан ҚАЖ мекемелерінің құрылымында басым көпшілікті құрайтын орта, максималды және төтенше қауіпсіздік мекемелері (жалпы, қатаң және арнайы режимдердің колониялары) бір-бірінен сыртқы және ішкі жағынан ерекшеленбейді. Бір типтегі болғандықтан, бұл мекемелер қауіпсіздіктің бір түрінен екіншісіне оңай ауысады, бұл қажет болған жағдайда қолданылады. Айырмашылық тек сотталғандардың қылмыстық-құқықтық сипаттамасында, бұл қылмыстық кодекстің белгіленген талабы болып табылады.

Осылайша, ҚАЖ қазақстандық мекемелерінің жаңа жіктелуі қауіпсіздік деңгейі бойынша түрмелер мемлекеттік құрылымның Федеративтік нысанына бейімделген АҚШ-тан алынған. Сонымен қатар, Қазақстан, АҚШ-тан айырмашылығы, ҚАЖ

мекемелерін басқарудың әртүрлі деңгейлеріне бөлмей, біртұтас мемлекет болып табылады. Сондықтан, біздің жағдайда американдық атаулар мағынасын жоғалтады.

Бас бостандығынан айыру орындарының жаңа атауларына басқаша қарауға болады. Бірақ бұл жаңалықтың практикалық және ғылыми пайдасы жоқ екені анық. Оларды болашақта камералық үлгіде салынған ҚАЖ жаңа мекемелеріне қолдану неғұрлым ақылға қонымды және қисынды болар еді, оған ҚР Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы № 858 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасына назар аударылды. Яғни, сотталғандарды ұстаудың ұжымдық нысаны бар ескі мекемелер өздерінің бұрынғы атауларын (жалпы, қатаң және ерекше режимдердің колониялары), ал камералық мазмұны бар жаңа мекемелердің жаңа атауларын алып жүретін еді [7].

ҚАЖ мекемелерінің атауларының Қос классификациясы ешкімді шатастырмауы керек. Әлемдегі бірде-бір ел бір уақытта қазіргі түрмелерде тұтқындарды ұстауға көшкен жоқ. Бұл процесс әрдайым жылдарға, тіпті ондаған жылдарға созылады, бұл мемлекеттің қаржылық мүмкіндіктері мен ұйымдастырушылық қабілеттеріне байланысты [ii]. Кейбір Еуропа елдерінде Орта ғасырларда салынған цилиндрлік мұнара түрмелері әлі де жұмыс істейді.

Сонымен қатар, біздің қылмыстық-атқару мекемелерінің Қос жіктелуі сотталғандарды камералық ұстауға көшу процесін іс жүзінде көруге мүмкіндік береді. Бұл логикаға сәйкес, ескі атаулар кеңестік түрме дәуірін, яғни сотталғандардың ұжымдық мазмұнын бейнелейтін соңғы колонияның жабылуымен бірге заңнамадан жоғалып кетер еді.

Айта кету керек, отандық пенитенциарлық тәжірибеде сотталғандардың негізгі бөлігіне теріс әсер ететін жазаны өтеу режимін қасақана бұзушыларды қатаң оқшаулау мақсатында құрылған түзеу мекемелерінің жинақталған тәжірибесі қазіргі қылмыстық-атқару заңнамасында епті пайдалануды заңнамалық тану мен жалпы регламенттеуге негіз болады деп қорытындылаймы.

Қолданылған қайнар көздерінің тізімі:

1. Советское исправительно-трудовое право / под ред. Н.А. Стручкова, Ю.М. Ткачевского. - М.: Юридическая литература, 1983. – 352 с.
2. Маковик Р.С. Стадийность изоляции личности: монография. — Рязань: Академия ФСИН России, 2009. – 250 с.
3. Ромашов, Р.А. Режим исполнения наказания как правовой масштаб пенитенциарной свободы // Проблемы организации режима в исправительных учреждениях, выработка путей их решения, вопросы обучения курсантов по специальности «Организация режима в уголовно-исполнительной системе» : матер. Всеросс. науч.-практ. конф. (Новокузнецк, 14-15 мая 2014 г.). — Новокузнецк, 2014. – С. 210-215.
4. Анисимков В.М. Россия в зеркале уголовных традиций тюрьмы. - СПб.: Юридический центр Пресс, 2003. - 204 с.
5. Қазақстан Республикасының Қылмыстық-атқару кодексі Қазақстан Республикасының Кодексі 2014 жылғы 5 шілдедегі № 234-V ҚРЗ.
6. Адамдарды қоғамнан уақытша оқшаулауды қамтамасыз ететін арнаулы мекемелерде, арнаулы үй-жайларда ұстау тәртібі мен шарттары туралы Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 30 наурыздағы N 353-І Заңы.
7. О нынешних названиях пенитенциарных учреждений Казахстана (Саламатов Е.А., кандидат юридических наук, доцент) <https://online.zakon.kz>

References:

1. Sovetskoye ispravitelno-trudovoye pravo / pod red. N.A. Struchkova, Yu.M. Tkachevskogo. - M.: Yuridicheskaya literatura, 1983. – 352 s.
2. Makovik R.S. Stadynost izolyatsii lichnosti: monografiya. — Ryazan: Akademiya FSIN Rossii, 2009. – 250 s.
3. Romashov, R.A. Rezhim ispolneniya nakazaniya kak pravovoy masshtab penitentsiarnoy svobody // Problemy organizatsii rezhima v ispravitelnykh uchrezhdeniyakh, vyrobotka putey ikh resheniya, voprosy obucheniya kursantov po spetsialnosti «Organizatsiya rezhima v ugovovno-ispolnitelnoy sisteme» : mater. Vseross. nauch.-prakt. konf. (Novokuznetsk, 14-15 maya 2014 g.). — Novokuznetsk, 2014. – S. 210-215.
4. Anisimkov V.M. Rossiya v zerkale ugovovnykh traditsy tyurmy. - SPb.: Yuridichesky tsentr Press, 2003. - 204 s.
5. Қазақстан Республикасының Қылмыстық-атқару кодексі Қазақстан Республикасының Кодексі 2014 жылғы 5 шілдедегі № 234-V ҚРЗ.
6. Adamdardy қоғамнан уақытша оқшаулауды қамтамасыз ететін арнаулы мекемелерде, арнаулы үй-жайларда ұстау тәртібі мен шарттары туралы Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 30 наурыздағы N 353-І Заңы.
7. O nyneshnikh nazvaniyakh penitentsiarnykh uchrezhdeny Kazakhstana (Salamatov Ye.A., kandidat yuridicheskikh nauk, dotsent) <https://online.zakon.kz>